Sjekkliste for eigenrevisjon

1 GENERELLE KRAV TIL GARDEN

© Stiftelsen Norsk Mat
Versjon 2026.9d

Spørsmål som krever dokumentasjon vises med symbolet

1.1 OVERSIKT OVER DOKUMENTASJON, ANALYSERESULTAT OG SERTIFISERINGAR

1.1.1 Har du oversikt over alle driftsmidla du har kjøpt, og alle produkta du har selt frå garden (eitt ledd fram og eitt ledd tilbake)?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:

- Kunne dokumentere kven du kjøper frå (eitt ledd tilbake).
- Kunne dokumentere kven du sel til (eitt ledd fram).

Dokumentasjon skal som minimum innehalde:

Ved kjøp av driftsmiddel

- leverandør
- kjøpsdato
- produkt/driftsmiddel
- mengd
- parti-, batch- eller leveranseidentifikasjon når dette finst

Ved bruk av driftsmiddel

- dato for bruk
- kva skifte, kultur, dyregruppe eller produksjon driftsmiddelet er brukt i
- mengd eller omfang når dette er relevant for sporbarheita

Ved sal av produkt

- mottakar/kunde
- leveringsdato
- produkt
- mengd
- parti-, batch- eller leveranseidentifikasjon når dette finst

Ved direktesal

- produktet skal vere identifisert slik at det kan knytast til produksjons-, hauste- eller pakkedato og eventuelt berørt parti

Bruk av rekneskap som grunnlag for sporbarheit
Dersom du bruker rekneskapen med bilag til å dokumentere kjøp og sal, skal rekneskapen vere lett tilgjengeleg ved revisjon.

Kvifor er det viktig å kunne spore det du kjøper og sel?
Sporingsopplysningane skal særleg bidra til å:

- sikre rask og målretta tilbaketrekking av fôr- og matvarer som ikkje er trygge
- gi grunnlag for målretta og nøyaktig informasjon til forbrukarane om maten
- setje tilsynsmyndigheitene i stand til å vurdere og eventuelt handtere risiko som produsentane ikkje kan handtere på eiga hand
- dokumentere at økonomiske transaksjonar skjer i tråd med god forretningsskikk

Du må kunne vise at forretningsmessige og kommersielle transaksjonar blir utførte på ein open, sporbar og etterprøvbar måte.

- Det skal vere ei klar forplikting til nulltoleranse for bestikking, korrupsjon, utpressing og underslag i verksemda. Dette er viktig for dei som kjøper varene dine, og for tilliten heilt fram til forbrukaren. Rekneskapen er ein viktig del av dokumentasjonen for dette.

Sporing av dyr

Krav til sporing av dyr er omtala i sjekklistene for dei ulike dyreslaga.

§ Krav

Bokføringsloven	Lovkrav
Matlovsforskriften	Lovkrav
Straffeloven	Lovkrav
Åpenhetsloven	Lovkrav

1.1.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ein plan for korleis du skal handtere og eventuelt kalle tilbake helseskadelege produkt, samt varsle Mattilsynet og varemottaker?

For å oppfylla dette kravet må du:

- Ha ein plan for korleis du skal kalla tilbake helseskadelege produkt.
- Umiddelbart varsla Mattilsynet og varemottakarane dine dersom du har grunn til å mistenkja at du har selt helseskadelege produkt.
- Umiddelbart stansa omsetning av produktet/produkta dine.

Kvifor er dette viktig?
Rask varsling, tilbakekalling og stans i omsetning av helseskadelege produkt er viktig for å førebyggja og redusera omfanget av eventuelle skadevrikninger.

Døme:

- Antibiotika
- Mistanke om salmonella.

§ Krav

Matloven	Lovkrav

1.1.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ført skifteregistrering som dokumenterer gjennomførte tiltak og bruk av innsatsfaktorar?

For å sikre sporbarheit i planteproduksjonen skal du føre skifteregistrering for kvart areal eller skifte.

For å oppfylle kravet må du:

- føre skifteregistrering per areal eller skifte
- registrere gjennomførte tiltak og bruk av innsatsfaktorar
- registrere bruk av frø, såvarer, settevarer eller anna plantemateriale
- dokumentere art, sort og partinummer for innkjøpt såvare der dette er relevant
- dokumentere art og sort ved bruk av eiga såvare
- registrere kva skifte såvara eller plantematerialet er brukt på for å sikre sporbarheit
- kunne leggje fram dokumentasjonen ved revisjon eller annan kontroll

Dokumentasjon på innkjøpt såvare kan til dømes vere:

- pakksetel
- faktura eller anna rekneskapsbilag
- etikett frå sekk eller emballasje
- bilete av etikett eller annan tilsvarande dokumentasjon

God sporbarheit er viktig ved reklamasjonar, tilbakekalling av produkt og for å kunne dokumentere kva innsatsfaktorar som er brukte på det enkelte skiftet.

§ Krav

Forskrift om såvarer	Lovkrav

1.1.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Arkiverer du analyseresultat, vedtak og tilbakemeldingar frå varemottakar og styresmakter?

For å oppfylla dette kravet må du

- Ta vare på, og enkelt kunne finna fram til, alle typar analysar, vedtak og tilbakemeldingar knytt til produksjonen og vareflyten din.
- Eksempelvis fôrprøver, vassprøver, vedtak om meldepliktige skadegjørere, etc.
- Kunne vise fram aktuell dokumentasjon til styresmakter og KSL-revisor ved førespurnad.

Dokumentasjon det er viktig å ta vare på er:

- vedtaksbrev og rapportar frå Mattilsynet
- resultat av analysar som gjeld mattryggleik eller kvalitet
- vedtak knytt til funn av meldepliktige skadegjørere
- analyseresultat frå laboratorium
- eventuelle obduksjonsrapportar frå veterinær
- sjukdomsregistreringar frå slakteriet

Kvifor er dette viktig?
Dette er viktig for å dokumentera kommunikasjon, kva registreringar som er gjorde, prøver som er tekne, og kva resultat du har fått.

Kontroll på dokumentasjon vil gjera det lettare for deg dersom styresmakter eller varemottakar kontaktar deg i samband med sporing av eksempelvis smittsam dyresjukdom eller kvalitetsfeil knytt til produksjonen din.

§ Krav

Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjører	Lovkrav
Forskrift om plantehelse	Lovkrav
Forskrift om næringsmiddelhygiene	Lovkrav

1.1.5 Er utstyr som krev det, kontrollert og sertifisert i tråd med forskriftene?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- Sørgja for sakkunnig kontroll av arbeidsutstyr der dette er eit krav.

Dette gjeld mellom anna (lista er ikkje uttømmande):

- silotalje (eller annan løftereiskap)
- truck
- masseforflytningsmaskin (minilaster o.l.) med større effekt enn 15 kW (20,4 hk)
- løfte- og stablevogner
- kran for løft av storsekk på såmaskin

Skinnegående fôringsvogner blir ikkje rekna som trallebaner, så det blir kravd ikkje sakkunnig kontroll av desse, men dei skal følgjast opp med dokumentert periodisk kontroll.

Oversikt over sertifiseringsorgan for utstyr finn du på **sert555.no.**

§ Krav

Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Forskrift om utførelse av arbeid	Lovkrav
Kontroll utført av sertifisert virksomhet	Informasjon
Samarbeids Gruppen for Sertifiseringsorganer.	Informasjon

1.2 GJØDSLINGSPLAN OG JORDPRØVER

1.2.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du representative jordprøver som grunnlag for gjødslingsplanen (ikkje eldre enn 8 år)?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Ha representative jordprøver som grunnlag for gjødslingsplanen. Prøvane skal ikkje vere eldre enn 8 år.

Utfyllande informasjon:
Representative jordprøver skal takast med jamne mellomrom, normalt kvart 4.–8. år, slik at gjødslingsplanen byggjer på oppdaterte og fagleg korrekte data om næringsinnhaldet i jorda. Prøvane skal analyserast ved eit laboratorium som har bestått ringtest for jordanalyser, noko som sikrar at analysane held naudsynt kvalitet og nøyaktigheit.

Dersom du leiger jord, skal du kunne leggje fram representative jordprøver seinast det andre året i leigeforholdet, eller det andre året på rad ved eittårige leigekontraktar. Dette sikrar at også leigd areal inngår i gjødslingsplanen på eit fagleg forsvarleg grunnlag.

Representative prøver inneber at:

- Prøvane vert tekne på ein måte som gjev eit rett bilete av næringsforholda i jorda
- Det vert teke prøver frå alle relevante skifte
- Prøvetakinga vert gjennomført i samsvar med tilrådd metodikk (djupn, tidspunkt og tal delprøver)

Oppdaterte jordprøver er avgjerande for at gjødslingsplanen skal vere korrekt og tilpassa både kultur, avlingsnivå og miljøomsyn.

§ Krav

Forskrift om gjødselplanlegging	Lovkrav
Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.2.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ein oppdatert gjødslingsplan (før inneverande vekstsesong) med kartskisse/skiftekart, basert på vekst og representative jordprøver?

Alle som disponerer og gjødslar meir enn 25 dekar per år, skal ha gjødslingsplan. Dyrkar du potet eller grønsaker som blir gjødsla med meir fosfor enn dei generelle grensene, må du ha gjødslingsplan dersom arealet er større enn 5 dekar.

For å oppfylle dette kravet må du:
• Ha ein oppdatert gjødslingsplan før kvar vekstsesong.

Informasjon:
Du skal ha ein oppdatert gjødslingsplan klar før vekstsesongen startar. Planen skal omfatte alle areal (skifte) du disponerer og innehalde eit kart som viser skifteinndelinga.

For kvart skifte skal gjødslingsplanen innehalde:

- skiftet si storleik i dekar
- representative jordprøver
- jordprøvene skal som hovudregel ikkje vere eldre enn 8 år
- ikkje eldre enn 4 år dersom du dyrkar fosforkrevjande vekstar eller fører fosforbalanse
- ikkje eldre enn 2 år ved bruk av avløpsslam
- føregåande vekst
- vekst som skal dyrkast i inneverande år
- forventa avlingsnivå per dekar
- utrekna gjødslingsbehov for nitrogen og fosfor per dekar
- gjødseltype som skal brukast
- planlagd tilførsel av nitrogen og fosfor per dekar (oppgitt i kg)

Gjødslingsplanen skal brukast som grunnlag for gjødsling gjennom sesongen. Du skal kunne dokumentere gjennomført gjødsling gjennom gjødseljournal eller annan tilsvarande dokumentasjon.

Dokumentasjonen skal vise:

- kva skifte som er gjødsla
- type gjødsel som er brukt
- mengde gjødsel som er brukt
- eventuelle vesentlege avvik frå gjødslingsplanen og årsaka til desse

Det skal vere samsvar mellom planlagt og faktisk gjødsling, eller avvika skal kunne forklarast og dokumenterast.
Dersom det skjer endringar i drift, areal, vekstval eller gjødslingsbehov som påverkar grunnlaget for planen, skal planen oppdaterast eller supplerast.

Ved enkel eller ekstensiv drift, eller ved fleirårige kulturar utan endringar i skifte, kan same gjødslingsplan brukast over fleire år dersom gjødslingsbehovet varierer lite. Det er føretaket som har ansvar for å vurdere om planen framleis er gyldig og tilstrekkeleg oppdatert.

§ Krav

Forskrift om gjødslingsplanlegging	Lovkrav
Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav
Veileder til gjødselbrukforskriften fra Landbruksdirektoratet	Informasjon

1.2.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ført gjødseljournal for inneverande vekstsesong, slik at det går fram kvar det er gjødsla, når det er gjødsla, og kva type og mengd gjødsel som er brukt per skifte?

For å oppfylle kravet må du: • føre gjødseljournal fortløpande for inneverande vekstsesong
• registrere kvar og når det er gjødsla
• registrere type og mengd gjødsel som er brukt
• kunne dokumentere kor mykje nitrogen og fosfor som er tilført kvart areal
• kunne dokumentere samla tilført mengd totalnitrogen og totalfosfor

Informasjon:
Alle som bruker gjødselvarer, skal føre gjødseljournal. Journalen skal kunne leggjast fram ved kontroll seinast 1. november det året gjødslinga er gjennomført. Gjødslingsplan og gjødseljournal skal oppbevarast og kunne visast ved kontroll i minst 5 år.

Ved krav til utvida gjødseljournal:
Brukar du gjødsel med avgrensingar på grunn av tungmetallinnhald (til dømes enkelte organiske gjødselvarer eller avløpsslambasert gjødsel), må du føre ein utvida gjødseljournal.
Journalen skal vise: • gards- og bruksnummer på eigedomen der gjødsla er brukt
• bruksstaden
• produktkategorien
• tungmetallavgrensinga for gjødselvara
• kor mykje som er brukt per dekar
• spreiingstidspunktet

Ved bruk av avløpsslambasert gjødsel skal du i tillegg dokumentere kven du har motteke gjødsla frå, produktnamn, motteken mengd, mottaksdato og kva areal som er brukt.
Opplysningane skal lagrast og kunne visast ved kontroll i minst 10 år.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv (Gjødselbrukforskriften)	Lovkrav
Forskrift om gjødselsplanlegging	Lovkrav
Veileder til gjødselbrukforskriften	Informasjon

1.3 LAGRING OG BRUK AV HUSDYRGJØDSEL

1.3.1 Er husdyrgjødsla berre spreidd på dyrka jord eller på innmarksbeite som kommunen har godkjent som spreieareal?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle kravet skal husdyrgjødsel berre spreiiast på godkjent spreieareal.

- Spreieareal er fulldyrka jord og eventuelt innmarksbeite som er godkjent av kommunen.
- Utmark kan ikkje nyttast som spreieareal.
- Du må disponere tilstrekkeleg spreieareal i forhold til mengda husdyrgjødsel du har. Dersom du ikkje har nok spreieareal sjølv, må du ha ein plan for handtering av gjødsla gjennom levering til andre gardsbruk.

Ved bruk av leigd areal eller samarbeid om spreiing er det ikkje lenger eit generelt krav om skriftleg 5-årsavtale, men du må kunne dokumentere at arealet faktisk blir disponert som spreieareal.

I dei områda som er definerte som sårbare område etter EUs nitratdirektiv, kan du spreie maksimalt 17 kg totalnitrogen per dekar per år frå husdyrgjødsel. Dette er for å ta vare på og betre forholda for livet i innsjøar, elvar, bekkar og sjø.
I dag gjeld dette område med avrenning til Glommavassdraget (inkludert Gudbrandsdalslågen og Vorma), Haldenvassdraget og andre område med avrenning til Oslofjorden mellom svenskegrensa og Strømtangen fyr ved Fredrikstad, samt til Indre Oslofjorden (innanfor Drøbaksundet).

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv.	Lovkrav

1.3.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har husdyrgjødsel som er brukt på føretaket sine areal berre blitt spreidd på snø- og frostfri mark og innanfor gjeldande spreietidsfristar (sjekk fylkesvise fristar)?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Spreie husdyrgjødsel berre i tillaten periode og i tråd med dei fristane som gjeld for ditt fylke eller område.
- Unngå spreiing av husdyrgjødsel i perioden **2. november til 14. februar**.
- Ikkje spreie husdyrgjødsel på snødekt eller frosen mark.
- Sørgje for at spreiing skjer i vekstsesongen, helst om våren, og slik at næringa blir utnytta av plantevekst.

Tidsfristar for spreiing (hovudreglar):

- Område som drenerer til kyststrekninga frå svenskegrensa til fylkesgrensa mot Agder:
- Tillaten periode: 1. mars–1. september
- Det skal same år haustast eller etablerast plantevekst etter siste spreiing.
- Ved etablering av haustkorn eller andre vekstar som gir plantevekst før innvintring, er spreiing tillaten fram til 15. september.
- Kommunane Stavanger, Sola, Randaberg, Sandnes, Gjesdal, Klepp og Hå (Rogaland):
- Tillaten periode: 1. mars–1. september
- Det skal same år haustast eller etablerast plantevekst etter siste spreiing.
- Troms og Finnmark:
- Tillaten periode: 1. mars–1. november, i kombinasjon med nedmolding.
- Spreiing utan nedmolding på eng og anna grøde skal skje seinast 1. september, og det skal same år haustast etter spreiing.
- Resten av landet:
- Tillaten periode: 1. mars–15. september
- Det skal same år haustast eller etablerast plantevekst etter siste spreiing.
- Silopressaft kan spreiast fram til og med 15. september.

Kravet er forankra i forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav, og har som formål å redusere avrenning og forureining, samt sikre god utnytting av næringsstoff i jordbruket.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav
Overgangsregler ny gjødselforskrift	Informasjon

1.3.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutinar som sikrar at husdyrgjødsel som blir spreidd på open åker, blir molda ned innan 18 timar?

For å oppfylle dette kravet må du:
ha rutinar som sikrar at husdyrgjødsel som blir spreidd på open åker, blir molda ned straks og seinast innan 18 timar. Dersom du ikkje spreier husdyrgjødsel på open åker, er kravet ikkje relevant. Kravet er forankra i gjødselvareforskrifta.

Kvifor er dette viktig?
Rask nedmolding reduserer luktplager og spreiing av partiklar, særleg i område nær bustader, og hindrar tap av næringsstoff.

§ Krav

Forskrift om gjødselvarer	Lovkrav

1.3.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Er spreiing av husdyrgjødsel på innmarksbeite gjennomført i tråd med regelverket?

For å oppfylle kravet må du:
• ha kommunal godkjenning for innmarksbeitet
• spreie husdyrgjødsel berre innanfor tillaten periode
• spreie på frostfri jord
• berre spreie på innmarksbeite eller fulldyrka jord
• ikkje spreie gjødsel på utmark
• følgje gjeldande reglar for gjødseltype og eventuell nedmolding
• ta omsyn til naturverdiar der kommunen har sett vilkår eller gjeve avslag

Rettleiing / informasjon
• Spreiing av husdyrgjødsel på innmarksbeite krev godkjenning frå kommunen før tiltaket blir gjennomført.
• Husdyrgjødsel kan normalt spreiast i perioden 15. februar–1. september. Spreiing etter dette krev nedmolding og må skje innan fastsette fristar.
• Spreiing skal skje på frostfri jord og under tilhøve som reduserer risiko for avrenning.
• Utmark kan ikkje gjødslast, uavhengig av gjødseltype.
• Kommunen kan avslå søknader av omsyn til naturmangfald, til dømes på slåttemark eller naturbeitemark.
• Det gjeld ei mellombels overgangsregel for mineralgjødsel fram til 2028.

§ Krav

Rundskriv 2025/37	Informasjon

1.3.5

Har du rutinar som sikrar at gjødsellageret blir kontrollert minst éin gong i løpet av 12 månader?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

FOR Å OPPFYLLE DETTE KRAVET MÅ DU:

- kontrollere gjødsellageret minst éin gong i løpet av 12 månader
- kontrollere at gjødsellageret er tett og utan lekkasjar eller andre forhold som kan føre til forureining
- oppfylle særskilde krav som gjeld for typen gjødselanlegg du har
- kunne dokumentere at kontrollen er gjennomført

DOKUMENTASJON

Dokumentasjon kan vere sjekkliste, notat, kontrollrapport, bilete eller annan tilsvarande dokumentasjon som viser:

- dato for kontroll
- kva som er kontrollert
- eventuelle avvik eller skadar som er avdekte
- eventuelle tiltak som er gjennomførte

SÆRSKILDE KRAV

- Lager for flytande gjødsel skal ha tette konstruksjonar i golv, vegger og portar.
- Landkummar skal ha tak eller flytande dekke.
- Gjødseldammar skal ha tett botn.
- Gjødselgroper for sau m.m. skal ha tett botn, tette sider og tett port.
- Nye og større anlegg for svine- og fjørfehald skal bruke innreiingssystem som reduserer ammoniakkutslepp.
- Fast strøblanda gjødsel med flytande overskot (under 25 % tørrstoff) skal lagrast på tett botnplate med tette kantar. Botnplata skal ha fall mot sluk og tett oppsamlingskum for sigevatn.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.3.6

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du tilstrekkeleg lagringskapasitet til å lagre husdyrgjødsel fram til det er tillate å spreie henne?

For å oppfylla dette kravet må du:

- Ha ein lagringskapasitet på minimum 8 månader.

Dette er forankra i gjødselbrukforskrifta.

Informasjon

- Lagringskapasiteten skal vere slik at husdyrgjødsla kan lagrast fram til spreiing er tillate.
- Lageret må vere tett og utforma slik at det ikkje er fare for lekkasje, forureining eller overløp.
- Ved planlegging av kapasiteten skal du ta omsyn til at spreiing av husdyrgjødsel i hovudsak skal skje i vekstsesongen.
- Dersom produksjonen aukar eller drifta blir endra, må lagringskapasiteten vurderast på nytt.
- Når du planlegg kapasiteten på gjødsellageret, må du ta omsyn til at husdyrgjødsel så langt det er mogleg skal spreiast i vekstsesongen – i perioden frå vårønnstart til 1. september. Kommunen kan bestemma at det ikkje er tillate å spreia husdyrgjødsel med nedmolding eller nedfelling i heile eller deler av perioden frå 2. september til 1. november.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.3.7

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutinar som sikrar at husdyrgjødsel som blir lagra på bakken, alltid er skjerma mot overflatevatn og plassert slik at avrenning blir hindra?

FOR Å OPPFYLLE KRAVET MÅ DU:

- sørgje for at gjødsel som blir lagra på bakken er skjerma mot overflatevatn
- plassere gjødsla slik at avrenning til vassførekomstar ikkje kan skje ved normal nedbør
- unngå lagring på flaumutsette område
- sørgje for at gjødsla kan fjernast frå lagringsplassen utan fare for forureining

INFORMASJON

Tørr gjødsel med meir enn 25 % tørrstoff, til dømes heste- og fjørfegjødsel, kan lagrast direkte på bakken.

Lagringsplassen bør:

- liggje slik at overflatevatn ikkje renn inn i gjødselhaugen
- ha god avstand til bekkar, elvar, grøfter, dammar og andre vassførekomstar
- ikkje liggje i søkk, forsenkingar eller område som jamleg blir oversvømd
- ha fast og stabil grunn som gjer det mogleg å fjerne gjødsla utan fare for forureining

Gjødselen skal plasserast på ein eigna stad der han seinare kan fjernast.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.3.8

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutinar som sikrar at gjødsel frå luftegårder og utandørs talle blir samla opp jamleg, minst éin gong i året?

For å oppfylle dette kravet må du:
ha rutinar som sikrar at gjødsel frå luftegårder og utandørs talle blir fjerna jamleg, minst éin gong årleg. Du må sørgje for at oppsamla gjødsel anten blir spreidd eller lagra på ein tilfredsstillande måte, og at væskeoverskot blir samla opp og lagra dersom det kan medføre miljøskade.

Informasjon:
Luftegårder og utandørs talle må vere innretta slik at gjødsel enkelt kan fjernast frå fôringsplassar, kvileplassar og eventuelle trafikkareal mellom desse.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.4 BRUK AV AVLØPSSLAM, KOMPOST, BIOREST ELLER ANNA ORGANISK GJØDSEL

1.4.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutine for å følgje gjeldande regelverk og bruksavgrensingane for avløpsslam, kompost, biorest og anna organisk gjødsel?

For å oppfylle dette kravet må du:
ha rutinar som sikrar at bruksavgrensingane for organisk gjødsel blir følgde. Krava varierer etter type produkt.

Slam
• Følg bruksavgrensingane i varedeklarasjonen.
• Sprei i samsvar med spreierestriksjonar og mold ned seinast innan 18 timar.
• Før protokoll (mengde, dato, spreieområde, dato for hausting/slepp av dyr) og oppbevar denne i minst 4 år.

Avgrensingar:
• Ikkje bruk slam på areal med grønsaker, poteter, bær eller frukt. Desse kulturane kan først dyrkast/haustast tre år etter spreiing.
• Slam skal ikkje spreiast på eng, i gartneri, på snødekt eller frose mark, og ikkje i perioden 2. november–14. februar.

Kjøtbeinmjøl og andre bearbeidde animalske protein
• Oppbevarast slik at dyr ikkje får tilgang.
• Skal ikkje spreiast på eng.
• Før protokoll (mengde, dato, spreieområde, dato for hausting/slepp av dyr) og oppbevar i minst 2 år.

21-dagarsregelen
Areal der det blir nytta organisk gjødsel eller jordforbetringsmiddel med animalske biprodukt, kan ikkje brukast til beite eller haustast til fôr før det har gått minst 21 dagar etter spreiing.

Unntak: Husdyrgjødsel er ikkje omfatta av regelen.

Generelle krav for organisk gjødsel
• Mengd og bruksområde er regulerte for å redusere smitterisiko.
• Produkt som inneheld organisk avfall (til dømes næringsmiddelavfall, planterestar, slakteriavfall, fiskeavfall) skal vere registrerte hos Mattilsynet.
• Følg varedeklarasjon eller følgjedokument for korrekt bruk, lagring og handtering.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav
Forskrift om produksjon, omsetning og import av gjødselvarer av organisk opphav og visse uorganiske gjødselvarer (gjødselvareforskriften)	Lovkrav
Forskrift om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (animaliebiproduktforskriften)	Lovkrav

1.4.2

Har du rutinar som sikrar at kommunen blir varsla før avløpsslam blir brukt på garden?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylle dette kravet må du:
ha rutinar som sikrar at kommunen blir varsla seinast to veker før avløpsslam blir brukt på garden.

Informasjon:
Meldinga skal innehalde ei vurdering av forhold som kan påverke agronomi, miljø, tryggleik, helse og hygiene ved bruk av slam.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.5 LAGRING OG BRUK AV PLANTEVERNMIDDEL

1.5.1 Kan du dokumentere at plantevernmiddel berre er brukt av personell med gyldig autorisasjon?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- Sørgja for at plantevernmiddel berre kan brukast av personar som har autorisasjon. Å bruka plantevernmiddel omfattar i denne samanhengen både å blanda slike midlar og å spreia eller påføra dei.

Dette er forankra i forskrift om plantevernmiddel.

Informasjon
Autorisasjonen er gyldig i ti år frå ein tek prøve. Dersom det er andre enn du sjølv som har utført sprøytinga, skal du føra namnet til personen inn i plantevernsjournalen, saman med ein kopi av hans eller autorisasjonsbeviset hennar.

Autorisasjonskravet gjeld ikkje for preparat som er godkjende for bruk i hobbyhagar og på stueplantar.

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet - Veileder til forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet - Autorisasjonsbevis for plantevernmidler	Lovkrav

1.5.2

Kan du dokumentere at plantevernmidla er brukte i samsvar med godkjend etikett?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

FOR Å OPPFYLLE DETTE KRAVET MÅ DU:

- bruke plantevernmiddel i samsvar med godkjend etikett
- følgje godkjent bruksområde, dosering, konsentrasjon og andre vilkår på etiketten
- kjenne til og følgje avviklingsreglane for plantevernmiddel som ikkje lenger er godkjende
- kunne dokumentere bruken av plantevernmidla

DOKUMENTASJON

Dokumentasjonen skal gi grunnlag for å vurdere om plantevernmidla er brukte i samsvar med godkjend etikett.
Dette kan dokumenterast gjennom plantevernjournal eller annan tilsvarande dokumentasjon som viser:

- preparat som er brukt
- kultur eller bruksområde
- dose eller konsentrasjon
- behandlingsdato

INFORMASJON

Dersom eit plantevernmiddel mistar godkjenninga si, kan det brukast og oppbevarast i inntil 18 månader dersom ikkje Mattilsynet fastset noko anna. Avviklingsreglane for preparat som ikkje lenger er godkjende, og for preparat med gamle etikettar, skal følgjast. Oppdatert oversikt over godkjende produkt finst hos Mattilsynet.

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet plantevernmidler- Godkjente produkter og virksomheter	Lovkrav

1.5.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Kan du dokumentere at spreieutstyret blir tilpassa, reingjort og vedlikehalde slik at det ikkje er fare for forureining av vatn, og har du rutinar som sikrar dette framover?

For å oppfylle dette kravet må du:
kunne dokumentere, og ha rutinar som sikrar, at spreieutstyret blir tilpassa, reingjort og vedlikehalde slik at det ikkje oppstår fare for forureining av vatn. Kravet er forankra i forskrift om plantevernmiddel.

Du skal:
• unngå å spreie plantevernmiddel nærare enn 3 meter frå overflatevatn og 50 meter frå drikkevassbasseng; avstanden kan reduserast ved bruk av avdriftsreduserande dyser
• fortynne restar i sprøytetanken (helst minst 5 gonger) og sprøyte desse ut på allereie behandla kultur
• sørgje for at fylling og vasking av spreieutstyr, og reingjering av tomemballasje, skjer på stader der vaskevatnet ikkje forureinar jord eller vatn
• sikre at sprøyter selde etter 1. januar 2001 med tankstorleik over 600 liter er utstyrte med skylletank og skylledyse

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Bruk av plantevernmidler nær vann	Lovkrav
Tiltak som gir avdriftsreduksjon ved bruk av plantevernmidler	Lovkrav

1.5.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Oppfyller du krava til integrert plantevern, vern av vassmiljø, og journalføring?

For å oppfylle dette kravet må du:
følgje dei åtte prinsippa for integrert plantevern, gjennomføre tiltak som reduserer risikoen for vassforureining, og føre plantevernjournal i tre delar:

1. journal for integrert plantevern,
2. journal for vassvern,
3. sprøytejournal.

Kravet er forankra i forskrift om plantevernmiddel.

Informasjon

Når du nyttar plantevernmiddel, skal du føre plantevernjournal som består av tre delar:

Del 1 – Journal for integrert plantevern:
Her beskriv du kva for prinsipp du har følgt. Dersom du har brukt kjemiske middel, skal du oppgi kva alternativ du vurderte først og grunngje valet.

Del 2 – Journal for vassvern:
Her beskriv du tiltak for å redusere risikoen for vassforureining, til dømes buffersoner, val av dyser eller vaskeplassar.

Del 3 – Sprøytejournal:
Her skal du registrere:
• kva skifte og kulturar som er sprøyta
• kva skadegjørarar som ligg til grunn for tiltaket
• kva preparat og dosar som er nytta
• kven som har utført sprøytinga
• dato for sprøyting

Sprøytejournalen skal oppbevarast i minst 3 år.

Ansvar:
Du er ansvarleg for at plantevernjournal blir ført, også når andre utfører sprøytinga. Journalen skal vise kva område midla er nytta på.

Omfang:
Journalplikt gjeld også ved bruk av beisemiddel til setjepotet, nyttedyr, mikroorganismar, planteekstrakt og plantevernmiddel (inkludert godkjende basisstoff) som blir nytta i økologisk landbruk.

Støtteverktøy:
NLR og NIBIO har utvikla kulturspesifikke rettleiingar som viser korleis dei åtte prinsippa for integrert plantevern kan nyttast i ulike kulturar. Malar for plantevernjournal og rettleiingar er tilgjengelege via «Krav»-lenkja.

§ Krav

Mal for plantevernjournal NLR	Informasjon
Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Veileder om avdriftsreduksjon	Lovkrav
Kulturspesifikke veiledere NIBIO	Informasjon

1.5.5

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Blir plantevernmiddel oppbevarte innelåste, tydeleg merkte og i samsvar med krava på etiketten?

For å oppfylle dette kravet må du:
oppbevare plantevernmidla på ein måte som tilfredsstiller krava i forskrift om plantevernmiddel, og ha rutinar som sikrar korrekt oppbevaring.

Slik oppbevarer du plantevernmidla riktig:
• følg oppbevaringskrava som står på etiketten (til dømes «lagrast frostfritt»)
• oppbevar midla i eit tett og avlåst skap eller rom, tydeleg merkt med giftmerke og ordet «GIFT»
• hald skapet/rommet reint og sørg for god ventilasjon der preparata krev det
• oppbevar berre plantevernmiddel og eventuelt andre kjemikaliar (inkludert flytande gjødselblandingar) i dette rommet/skapet

- • oppbevar opna pakningar i ein lukka og tett behaldar

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Veileder til regelverk om plantevernmidler	Informasjon

1.5.6

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Set du opp åtvaringsplakatar i samsvar med malen frå Mattilsynet når areal som er opne for allmenn ferdsel blir behandla med plantevernmiddel, og har du rutinar som sikrar at dette alltid blir gjort?

For å oppfylle dette kravet må du:
informere allmenta når plantevernmiddel blir nytta på areal som er opne for allmenn ferdsel. Dette inneber å setje opp åtvaringsplakatar og å informere aktørar med særskilde interesser. Kravet er forankra i forskrift om plantevernmiddel.

Plakatar:
• merk arealet med plakatar i samsvar med malen frå Mattilsynet
• merk også vegar og stiar som fører inn i området
• plakatane skal stå i minst 7 dagar og fjernast seinast 3 veker etter sprøyting, med mindre etiketten gir annan frist

Aktørar med særskild interesse:
Birøktarar, reineigarar, beiteberettiga og andre som kan bli råka, skal varslast i god tid før sprøyting.

Mal for plakatar finst på nettsidene til Mattilsynet.

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Mattilsynet Advarselsplakat plantevern	Lovkrav

1.5.7

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Er spredeutstyret funksjonstestet i samsvar med krav?

For å oppfylla dette kravet må du:

- Åkersprøyte, tåkesprøyte, jordbærbommar og spredeutstyr med total bomlengde på over tre meter skal testast kvart 3. år
- Spredeutstyr i veksthus skal testa kvart 5. år.
- Ryggbåret og håndtholdt spredeutstyr er friteke frå krav til vanleg funksjonstest, men skal egentestes.
- Spredeutstyr med krav til funksjonstest skal ha påsatt gyldig registreringsmerke, dette gjeld òg fabrikknytt utstyr.

Ihht forskrift om plantevernmiddel.

Informasjon
Alle som eig eller bruker spredeutstyr for plantevernmiddel, er ansvarlege for at utstyret er funksjonstestet og har registreringsmerke.

Spredeutstyret du bruker på garden, må oppfylla visse tekniske krav, og alle delar og komponentar skal vera fri for lekkasjar. Dette skal du som produsent kontrollera i forkant av kvar sesong. Dette skal i tillegg kontrollerast i ein ekstern funksjonstest. Funksjonstest av åkersprøyte skal gjerast kvart 3. år.

Les meir om funksjonstesting av spredeutstyr på Mattilsynets nettside (lenkje i "Krav").

§ Krav

Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Veileder til funksjonstesting av spredeutstyr	Lovkrav

1.5.8

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Overheld du behandlingsfristene for plantevernmiddel, og har du rutinar som sikrar at haustedato blir dokumentert der dette er påkravd?

For å oppfylle dette kravet må du:
kjenne til behandlingsfristene for alle kjemiske plantevernmiddel du nyttar, og sikre at desse fristene blir haldne i praksis. Du skal dokumentere tidspunkt for hausting slik at det kan visast at behandlingsfristene er følgde. På beiteareal gjeld behandlingsfristen frå tidspunktet for behandling til dyra blir sleppte på beite. Kravet er forankra i plantevernforskrifta.

Informasjon

Behandlingsfristen er den minste tida som må gå mellom siste gong eit plantevernmiddel blir nytta og tidspunktet for hausting. Føremålet er å sikre at restar av plantevernmidla blir brotne ned til eit trygt nivå før produktet blir hausta eller før dyr får tilgang til arealet. Behandlingsfristen varierer mellom preparat, og du finn alltid gjeldande frist på etiketten for det enkelte produktet.

§ Krav

Plantevernforskriften	Lovkrav

1.6 MELDEPLIKTIG UGRAS OG PLANTESKADEGJERARAR

1.6.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Følgjer du opp opplysningsplikta for meldepliktige skadegjørarar og floghavre, og har du rutinar som sikrar at funn blir melde i tråd med regelverket?

For å oppfylle dette kravet må du følgje opp opplysningsplikta for meldepliktige skadegjørarar og floghavre. Du skal melde frå til kommunen dersom du har kjennskap til eller mistanke om floghavre på eigedomen. Meldinga skal innehalde planteprøve og registreringsskjema som kommunen sender vidare til Kimen Såvarelaboratoriet AS for diagnostisering.
Ved mistanke om andre meldepliktige skadegjørarar skal du melde frå til Mattilsynet gjennom deira skjemateneste. Aktuelle skadegjørarar er lista i vedlegg 1 og 2 til forskrift om plantehelse.
Meldeplikta gjeld både jord du eig og jord du leiger.

Kravet er forankra i forskrift om plantehelse.

Informasjon:
Døme på meldepliktige skadegjørarar:
– potetkreft
– potetråtenematode
– stengelnematode
– kvit PCN (potetcystenematode)

§ Krav

Forskrift om plantehelse	Lovkrav
Floghavreforskrift	Lovkrav
Registreringsskjema ved funn av floghavre	Informasjon
Mattilsynets veileder og skjematjeneste	Informasjon

1.6.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Opplyser du den du leiger jord av, eller leiger bort til, dersom du finn meldepliktige skadegjørarar eller floghavre, og har du rutinar som sikrar at dette alltid blir gjort?

For å oppfylle dette kravet må du opplyse samarbeidspartnarar dersom du finn meldepliktige skadegjørarar eller floghavre. Dersom du leiger bort jord, skal du òg informere om tidlegare funn av floghavre. Kva skadegjørarar som er meldepliktige, går fram av vedlegg 1 og 2 til forskrift om plantehelse. Kravet er forankra i forskrift om plantehelse og forskrift om floghavre.

Informasjon:
Ved maskinsamarbeid mellom ei smitta og ei ikkje-smitta driftseining kan påvising av ein meldepliktig skadegjørar føre til at begge får restriksjonar. Dersom du leiger bort jord, er det særleg viktig å informere om tidlegare funn av floghavre, sidan frø kan overleve i opptil ni år i jorda.

§ Krav

Forskrift om plantehelse	Lovkrav

1.6.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutinar for å halde nede skadegjerarar og hindre at dei spreier seg?

For å oppfylla dette kravet må du:

- Gode rutinar for reingjering av maskiner, lager og utstyr.
- Årleg kontroll på all dyrka jord bortsett frå fleirårig eng.
- Riktig destruering av floghavre
- Holde eit 20 meter breitt belte inntil naboeigedom, veg og opne vassvegar **heilt fritt** for frøbærende floghavreplantar. Tilsvarande plikt gjeld for areal som er utsette for flaum.

Dette i samsvar med forskrift om floghavre.

Informasjon
Det er viktig å jobba for å hindra spreiing og redusera mengda av skadegjørere som floghavre. Bruk av same reiskapar på fleire gardar er ei av dei vanlegaste årsakene til at floghavre spreier seg. Vekstskifte og riktig bruk av plantevern kan vera viktige tiltak.

§ Krav

Forskrift om plantehelse	Lovkrav
Forskrift om floghavre	Lovkrav

1.6.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du kontrollert om du har hønsehirse, og eventuelt kjempa henne, og har du rutinar som sikrar at dette blir følgt opp årleg?

For å oppfylle dette kravet må du:

- Sørge for aktiv bekjempelse hvis du oppdager ugraset. Se informasjon og kravliste.

Bekjempelse av hønsehirse omfattes ikke av egen forskrift, men omtales blant annet i forskrift om såvarer og forskrift om regionale miljøprogram.

Informasjon
Hønsehirse (Echinochloa crus-galli) er et ugras som sprer seg raskt, og som kan etablere seg i de fleste kulturer. Tidligere fantes hønsehirse bare i kystområdene; men nå finnes den også lenger innover i landet

Slik bekjemper du hønsehirse
Pass på at kulturen har gode vekstbetingelser, det gir vekstene et godt grunnlag for å konkurrere mot hønsehirsen. Det er viktig at bekjempelsen gjøres helt ut i radkulturene. Vi ser ofte god bekjempelse inne i åkeren, mens det fortsatt vokser hønsehirse i kanten.

§ Krav

Forskrift om såvarer	Lovkrav
Informasjon hønsehirse NLR	Informasjon

1.7 LAGRING AV DRIFTSMIDDEL, PUNKTUTSLEPP OG AVFALLSHANDTERING

1.7.1 Lagrar du innkjøpt mineralgjødsel på ein trygg måte?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- Lagringsmåte som hindrar at gjødsla kan komma på avvegar
- Lagringsmåte som vernar liv, helse, miljø og materielle verdiar mot uhell og ulykker.
- Krava til oppbevaring av mineralgjødsel er strenge. Les meir under informasjon.

Ihht. forskrift om utgangsstoff for eksplosiv § 14.

Informasjon
Ifølgje hovudregelen skal gjødsla oppbevarast utilgjengeleg for uvedkomande og vera forsvarleg innelåst eller inngjerda. Viss risikoen tilseier det, kan det òg vera nødvendig med kameraovervaking, vakthald, alarm eller ekstra innbrotssikring. I tillegg skal du ha oversikt over kven som har tilgang til gjødsellageret.

Mogleg unntak for gjødsel med 16 til 28 prosent nitrogen
For mange bønder kan det vera vanskeleg å oppfylla dei strenge krava. Du kan derfor få unntak frå hovudregelen dersom det er uforholdsmessig vanskeleg for deg å lagra gjødsla slik regelen krev. Føresetnaden er at nitrogendelen i gjødsla ikkje overstig 28 prosent.

I så fall skal du oppbevara gjødsla på éin av følgjande måtar:

- under dagleg oppsyn på eit område som er skjerma frå offentleg veg, og som ikkje er lett synleg eller tilgjengeleg for uvedkomande
- under jamleg oppsyn avlåst i ein eigna bygning utan tilgang for uvedkomande
- under jamleg oppsyn på eit avlåst område som ikkje er lett tilgjengeleg for uvedkomande
- under jamleg oppsyn i ein annan eigna låsbar innretning som ikkje er lett tilgjengeleg for uvedkomande

Ingen unntak for gjødsel som inneheld over 28 prosent nitrogen
For mineralgjødsel som inneheld over 28 prosent nitrogen (N) frå ammoniumnitrat (NH_4NO_3) blir gjorde ingen unntak frå hovudregelen.

Kva inneber dagleg tilsyn?
Dagleg tilsyn vil seia at personar som er tilknytta verksemda, oppheld seg i nærleiken av lageret og kvar dag ser at alt er i orden.

Kva inneber «jamleg tilsyn»?
Å ha jamleg oppsyn med gjødsellageret inneber å kontrollera det minst ein gong i veka. Kor hyppig du bør kontrollera lageret, heng saman med kor raskt du kan oppdaga om gjødsel er på avvegar.

Du treng ikkje å stå for det jamlege tilsynet sjølv. Det kan òg utførast av andre dersom det er mest formålstenleg. Dokumenter det skriftleg dersom du har ein avtale med nokon som utfører oppsynet for deg.

Kva er «ein eigna bygning»?
Med dette blir meint ein bygning som tek vare på både tryggleik og sikring på ein god nok måte.

Kva er «ein annan eigna låsbar innretning»?
Det kan til dømes vera ein låsbar presenning av robust materiale.

Varsle KRIPOS ved tjuveri eller svinn
Det er viktig at tjuveri eller svinn blir oppdaga så tidleg som mogleg, og at du raskt varslar om slikt til KRIPOS på telefon 23 20 8010 eller tips.kripos.no.

Har du kjøpt gjødsel saman med andre?
Viss de er fleire som kjøper gjødsel saman, må de opplysa til seljaren kven som skal ha tilgang til gjødsla. Viss ikkje de gjer dette, pliktar den som står for innkjøpet, å registrera seg i Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) databasen sin over forhandlarar av mineralgjødsel.

§ Krav

Forskrift om håndtering av utgangsstoffer for eksplosiver	Lovkrav
Lagring av gjødsel med høyt innhold av ammoniumnitrat - DSB	Informasjon

1.7.2

Blir grovfôr lagra i rundballar eller siloanlegg slik at det ikkje oppstår fare for avrenning og/eller forureining?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

FOR Å OPPFYLLE DETTE KRAVET MÅ DU:

- lagre grovfôr slik at lagringa ikkje fører til avrenning eller forureining
- samle opp og lagre silopressaft slik at ho ikkje forureinar jord, grunnvatn eller vassførekomstar
- ikkje lagre rundballar på flaumutsette område
- ikkje plassere rundballar eller anna lagra fôr så nær vassførekomstar at det kan føre til forureining
- sørgje for at lagringsplassen er eigna slik at eventuell avrenning ikkje når vassførekomstar eller dreneringssystem

INFORMASJON

Rundballar og anna fôr med tilsvarande avgrensa avrenning kan lagrast direkte på bakken. Lagringsplassen bør veljast ut frå terrengforhold, avrenningsvegar, flaumfare og nærleik til vassførekomstar.

Ved lagring i siloanlegg skal silopressaft samlast opp og handterast slik at det ikkje oppstår forureining.

§ Krav

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv	Lovkrav

1.7.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ein plan for handtering av avfalls for din gård?

For å oppfylla dette kravet, må du ha ein plan som inneheld:

- Korleis ulike typar avfall blir oppbevarte/blir handterte (farleg avfall, produksjonsavfall, inkludert landbruksplast, og organisk avfall).
- Kvar du leverer ulike typar avfall.
- Mal til avfallsplan finst under "kravliste".

Informasjon
Ein avfallshandteringsplan hjelper deg med å halda oversikt over ulike typar avfall frå gardsbruket ditt. Mål med planen er å redusera mengd avfall, og aukar grada av gjenbruk og resirkulering.

Merk at planen òg skal inkludera organisk avfall, og korleis du hindrar avrenning til vatn og skade på ville dyr.

Kva er farleg avfall og kva er produksjonsavfall?
Farleg avfall er avfall som er skadeleg for menneske, dyr og miljø. Alle som oppbevarer, transporterer eller handterer farleg avfall, skal treffa nødvendige tiltak for å unngå skade på menneske, dyr og miljø.

Døme på farleg avfall er:

- restar av plantevernmiddel, eller ikkje godkjende midlar
- oljerestar
- spillolje
- målings- og lakkrestar
- elektrisk og elektronisk avfall
- bly- eller nikkelkadmiumholdige batteri
- ikkje reingjort tomemballasje
-

Døme på produksjonsavfall er:

- landbruksplast (m.a. rundballeplast)
- metall
- papir
- papp
- bildekk og traktordekk
- bygg- og anleggsavfall
- organisk avfall frå gardsdrifta

Korleis behandla farleg avfall
Farlig avfall skal ikkje blandast saman med andre avfall. Ulike typar farleg avfall skal heller ikkje blandast saman dersom det kan skada miljøet eller gjera det vanskeleg å handtera avfallet vidare på ein god måte.

Emballasje som du har reingjort i tråd med rettleiinga på etiketten, kan du levera saman med andre avfall. Restar av biologiske preparat skal destruerast slik det er beskrive på etiketten.

Har du meir enn 1 kilo farleg avfall i året?
I så fall skal du levera det til eit godkjent mottak minst éin gong per år. Enkelte stader kan ein få ein avtale om henting av farleg avfall.

Lever alltid farleg avfall til eit godkjent mottak.

Korleis behandla produksjonsavfall
Det er forbode å brenna produksjonsavfall ope eller i småomnar.
Produksjonsavfall skal ikkje verka skjemmande eller vera til skade for miljøet.

Viss du har etterlate, tømt eller oppbevart produksjonsavfall slik at det kan verka skjemmande eller vera til skada for miljøet, kan kommunen gi deg pålegg om å fjerna det, rydde det opp innan ein viss frist eller dekke rimelege utgifter til fjerning eller opprydding av avfallet.

Landbruksplast skal leverast til godkjent mottak.

Handterer du organisk avfall slik at det ikkje kan forureina vatn eller skada ville dyr?
Det er ikkje lovleg å deponera organisk avfall frå produksjon (overskot, produksjonsrestar med meir). Kompost- eller lagerplassar for organisk avfall bør skjermast mot overflatevatn og plasserast slik at mogleg sigevann ikkje når vassførekomstar. Det er ikkje tillate å samla avfall frå gardsdrifta eller hushaldet i gardsfyllingar. Avfallet vil tiltrekkja seg ville dyr, og kan vera til stor skade for dei.

Komposterer du avfall frå andre hushald eller gardsbruk?
I så fall må du ha løyve frå statsforvaltaren. For å få det må du oppfylla bestemde krav til kompostplassen og komposteringsprosessen. Krava skal sikra at anlegget ikkje fører til hygieniske ulemper eller miljøskade. Kompostplassen må ha støypt botn og i nokre tilfelle òg ein enkel takløsning. I tillegg blir det stilt krav til korleis overflatevatn og sigevann skal handterast.

Produserer du meir enn eitt tonn kompost i året?
Viss du årleg produserer meir enn eitt tonn tørrstoff kompost og denne blir brukt på areal der det blir dyrka vekstar for sal, må du registrera komposten hos Mattilsynet.

Komposterer du slakteriavfall, animalsk industriavfall eller kasserte vareparti?
Då må du få komposteringsanlegget ditt godkjent av Mattilsynet.

Reglar for brenning av avfall
Kommunen kan leggja ned lokalt forbod mot open brenning av halmstubb på jordet og bråtebrenning (treavfall, kvist og gras). På areal der det blir gitt tilskot til endra jordarbeiding, kan det vera eit vilkår at halmen ikkje blir brend om hausten. Det er forbode å brenna oppsamlet halm og fôrrester.

Landbrukskontoret har oversikt over lokale føresegner.

§ Krav

Avfallsplan-Noteringsskjema	Informasjon
Forurensningsloven	Lovkrav
Avfallsforskriften	Lovkrav
Veileder - avfallsdeklarering	Informasjon
Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav

1.8 SKADEGJERARAR I HUSDYRROM, LAGER, SORTERINGS- OG FOREDLINGSROM

1.8.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Jobbar du systematisk med overvaking og bekjemping av skadedyr som kan gå ut over mattryggleiken?

For å oppfylla dette kravet må du:

- Driva systematisk førebyggjande arbeid mot skadegjørere
- Dokumentere førekomst av skadedyr som kan påverka tryggleiken til råvarer, eventuelt smitte til dyr.
- Driva skadedyrbekjemping slik at fôrvarer blir produsert, blir omarbeidd, blir pakka, blir lagra og blir transportert under formålstenlege hygieniske forhold.
- Ha ein plan for korleis du raskt og effektivt kan gjera tiltak dersom problema med skadedyr aukar og det er fare for mattryggleik eller spreiing av smittsam sjukdom til dyrehaldet ditt.

Informasjon
Fôrforskriften set krav til at føretak skal, så langt det er mogleg, hinder at dyr og skadedyr forårsakar farleg forureining.

Skadedyr er dyr som kan øydeleggja gjenstandar og næringsmiddel, spreia smitte og dessutan gi fysiske og psykiske plager hos menneske og husdyr. Gnagarar (mus og rotter) og kakerlakkar er døme på vanlege skadedyr i landbruket.

Samla alt i ein eigen perm – eller registrer det online
Opprett ein eigen perm eller lager elektronisk der du dokumenterer kva du gjer for å kjempa mot skadedyr. Dokumentasjonen skal mellom anna innehalda

- eige kursbevis eller kontrakten med skadedyrfirmaet
- rapportar over kontrollbesøk frå skadedyrfirmaet
- Ved eige ansvar for skadedyrbekjemping: Dokumentasjon på regelmessig eigenkontroll av åtestasjonar og dessutan at tiltak er gjennomført ved mykje bespisning/aktivitet av skadedyr.
- kart med oversikt over åtestasjonar på garden
- Viss skadedyrfirmaet du bruker, tilbyr ei løysing for å registrera den same dokumentasjonen på nettet, kan du velja det i staden.

Dette bør du gjera for å forhindra og kjempa mot skadedyr

- Sjå alltid etter spor av skadedyr på vernarunder.
- Set opp lysfeller i område der insekt er eit problem.
- Sikre veksthus, lager og pakkeri mot fuglar dersom forureining frå fuglar er eit problem.
- Sørg for at avløp og slukar har gitter for å forhindra at skadedyr kan trenga seg inn.
- Sørg for at det ikkje er gliper mellom karmar og dører, og at alle portar sluttar tett, slik at skadedyr ikkje kan trenga seg inn.
- Viss du har ein avfallskonteinar ståande utandørs, skal han vera låsbar. Sikre området rundt mot skadedyr og hald det reint og fritt for organisk materiale.

Kvifor er dette viktig?
Skadedyr kan føra med seg ei rekkje smittestoff. Dei kan overføra smitte til matvarer og mellom dyrehald. På denne måten utgjer dei både ein fare for mattryggleik og for dyrehelse.

Dersom du får skadedyrproblem som kan gå utover mattryggleiken, og som du ikkje klarer å løysa med ordinære bekjempelsestiltak, skal du registrera og setja i

verk tiltak som raskt og effektivt sikrar mattryggleiken og fjernar andre utfordringar skadedyr medfører.

§ Krav

Næringsmiddelhygieneforskriften	Lovkrav
Forskrift om fôrhygiene	Lovkrav

1.8.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Dersom du nyttar skadedyrmidlar, kan du dokumentera kva skadedyrmidlar som blir brukte, og der dei er plasserte?

For å oppfylle dette kravet må du:

- dokumentere kva skadedyrmiddel som blir brukte
- dokumentere kvar skadedyrmidla er plasserte
- halde oversikta oppdatert dersom plassering eller bruk blir endra

Dokumentasjonen skal vise:

- namn på skadedyrmiddelet
- plassering av åtestasjonar, feller eller andre utleggingspunkt
- plasseringa markert på kart, skisse eller anna oversikt som gjer det mogleg å finne att utleggingspunkta

Informasjon

- Dersom du bruker skadedyrmiddel merkte med «kun for godkjente skadedyrbekjempere og andre personer med særskilt autorisasjon», må du ha nødvendig autorisasjon for å bruke middelet.
- Dersom du nyttar godkjent skadedyrfirma, skal firmaet kunne levere oversikt over kva middel som er brukte og kvar dei er plasserte.

§ Krav

Forskrift om skadedyrsbekjempelse	Lovkrav
Informasjon fra Mattilsynet	Informasjon

1.9 KULTURMINNE, KULTURLANDSKAP OG BIOLOGISK MANGFALD - REGIONALE OG LOKALE MILJØFØRESEGNER

1.9.1 Har du merkt av kulturminne og andre verdifulle kulturlandskapselement på skiftekartet for garden?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- Merke og beskriva aktuelle kulturminne på kart.

Informasjon
På NIBIOs gardskart finst oversikt over ulike biotopar, rødlistede artar og naturvernområde på garden. Dette finn du på denne måten:
www.gardskart.nibio.no --> Andre kartlag --> Kulturminner

Du kan òg merka av i fysiske og/eller andre digitale kart, eller i system som CropPlan.

Snakk gjerne med det lokale landbrukskontoret ditt om viktige kulturminne på eigedommen eller eigedommane din du disponerer.

§ Krav

Kulturminneloven	Lovkrav
Gårdskart NIBIO	Informasjon

1.9.2

Har du tilstrekkeleg vegetasjonssone mot vassdrag med årssikker vassføring på minimum 2 meter, som du ikkje jordarbeidar?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- sette igjen ei vegetasjonssone på minst 2 meter mot vassdrag med ein årssikker vassføring, målt horisontalt ved normal vassføring.
- Denne vegetasjonssona kan ikkje jordarbeids.
- Kravet gjeld ikkje mot kanalar som blir brukte på profilerte areal; dei blir då rekna som ein del av profileringa.

Informasjon
I forskrift om produksjonstilskot § 4 fjerde ledd står det:
Tilskotet skal avkortast dersom jordbruksarealet ikkje har vegetasjonssone på minst to meter mot vassdrag med årssikker vassføring, målt horisontalt frå normalvasstanden til vassdraget. Vegetasjonssona kan ikkje jordarbeids.

I vassressurslova er **årssikker vassføring** definert som: "vassføring som ved middeltemperatur over frysepunktet ikkje tørkar ut av naturlege årsaker oftare enn kvart tiande år i gjennomsnitt"

§ Krav

Forskrift om produksjonstilskudd	Lovkrav

1.9.3

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutinar som sikrar at tiltak som kan påverke kulturminne, kulturlandskap eller biologisk mangfald alltid blir gjennomførte i dialog med kommunen?

For å oppfylle dette kravet må du ha rutinar som sikrar at tiltak som kan påverke kulturminne, kulturlandskap eller biologisk mangfald blir gjennomførte i dialog med kommunen. Ta kontakt med det lokale landbrukskontoret dersom du er usikker på om eit tiltak krev avklaring.

Informasjon

Døme på tiltak som skal avklarast med kommunen:
• planering av jordbruksareal
• nydyrking
• bygging eller ombygging av landbruksveg
• sprøyting av kantvegetasjon eller åkerholmar utanfor ein godkjend skjøtselsplan
• fjerning av åkerholmar, steingardar eller rydningsrøyser
• oppdyrking eller fjerning av ferdselsårer
• lukking av vassdrag eller kanalisering
• lukking av opne grøfter
• oppdyrking av skogbryn, kantsoner eller andre restareal mot innmark

Planering, nydyrking og vegbygging:
Slike tiltak krev ein plan som er godkjend av kommunen før arbeidet kan starte. Ein forenkla søknad med kart skal sendast inn på førehand.

Plantevernmiddel:
Plantevernmiddel skal ikkje brukast i kantsoner eller åkerholmar med mindre det inngår i ein godkjend skjøtselsplan. Dette krev førehandsløyve frå kommunen. Plantevernmiddel skal brukast slik at dei ikkje når grunnvatn eller vassdrag.

Føremål:
Regelverket for planering, nydyrking og landbruksvegar skal sikre gode agronomiske løysingar samstundes som viktige miljøverdiar — biologisk mangfald, kulturminne, friluftsliv og landskapsbilete — blir tekne vare på.

§ Krav

Forurensningsforskriften	Lovkrav
Forskrift om plantevernmidler	Lovkrav
Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier	Lovkrav
Jordlova	Lovkrav

1.9.4 Dersom det finst freda kulturminne på garden, tek du vare på dei med ei tilhøyrande sikringssone?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- Innhenta nødvendig løyve viss du skal setja i verk tiltak som kan skada eller øydeleggja freda kulturminne.
- Fysisk freda kulturminne skal ha sikringssone på 5 meter for inngrep.
- Freda bygningar blir haldne ved like på ein forsvarleg måte.

Informasjon

Ikkje gjer noko utan løyve
Du må ikkje setja i gang tiltak som kan skada eller øydeleggja freda kulturminne, utan å ha innhenta løyve på førehand. Det er ikkje tillate å grava ut, flytta, forandra, dekka til, skjula eller på annan måte skjemma freda kulturminne.

Same bruk som tidlegare er tillate
Marka over eit freda kulturminne kan framleis brukast til beite eller innmark dersom han har vore brukt til dette tidlegare, og dersom kulturminnestyresmaktene(1) ikkje bestemmer noko anna. Du kan pløya og omarbeida jorda til same djupne som tidlegare.

Minst 5 meter sikringssone
Alle fysiske freda kulturminne skal vera omgitt av ei sikringssone for vern mot inngrep. Sikringssona skal vera minst 5 meter brei rekna frå kulturminnets synlege eller kjende ytterkant.

Freda bygningar
Å ta vare på freda bygningar inneber å ta vare på dei og halda ved like dei på ein forsvarleg måte.

(1) Regional kulturminneforvaltning, dvs. kulturminneforvaltninga i fylkeskommunen og Sametingets miljø- og kulturvernsavdeling.

§ Krav

Kulturminneloven	Lovkrav

1.10 SMITTEFØREBYGGING VED KJØP AV BRUKT UTSTYR FRÅ UTLANDET

1.10.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du rutinar som sikrar at brukt utstyr kjøpt frå utlandet er reingjort og desinfisert før forsendelse til Noreg, og at dette blir dokumentert?

For å oppfylle dette kravet må du ha rutinar som sikrar at brukt utstyr kjøpt frå utlandet blir reingjort og eventuelt desinfisert både før forsendelse til Noreg og etter ankomst, og at all reingjering og desinfeksjon blir dokumentert med godkjende metodar og middel. Utstyret skal deretter stå tørt i minst 14 dagar før det blir teke i bruk.

Kvifor er dette viktig?

Brukt utstyr som har vore i kontakt med jord, dyr eller husdyrgjødsel i andre land kan spreie alvorlege dyresjukdomar og planteskadegjørarar, som afrikansk svinepest, munn- og klauvsjuke, potetcystenematode og blåtunge. Dette gjeld mellom anna jordarbeidings- og hausteutstyr, innreiing, golv, mjølkeutstyr, fôringsutstyr og gjødselhandteringsutstyr.

Krav til rutinar og dokumentasjon

Rutinane dine må sikre at:
• brukt utstyr kjøpt frå utlandet er reingjort og eventuelt desinfisert før forsendelse, og at dette blir dokumentert
• du gjentek vask og eventuell desinfeksjon etter mottak i Noreg
• utstyret står tørt i minst 14 dagar etter vask før bruk
• all vask og desinfeksjon er utført med anerkjende metodar og godkjende desinfeksjonsmiddel
• dokumentasjon/sunnheitssertifikat følgjer med leveransen

Desse rutinane reduserer risikoen for spreiing av sjukdomar og skadegjørarar ved import av brukt utstyr.

§ Krav

Forskrift om forbud mot innførsel av dyr og smitteførende gjenstander	Lovkrav

1.11 EIT KLIMAVENNLEG LANDBRUK

1.11.1

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du ein plan for vedlikehald og fornying av hydrotekniske anlegg?

For å oppfylla dette kravet må du:

- ha vurdert tilstanden på hydrotekniske anlegg som har betydning for drenering og vasshandtering på føretaket
- ha ein plan for nødvendig vedlikehald eller fornying dersom det er behov for dette
- oppdatere planen dersom behov eller forhold endrar seg

Planen kan vere enkel, men skal vise:

- kva hydrotekniske anlegg som er vurderte
- eventuelle behov for vedlikehald eller fornying
- planlagde tiltak dersom det er behov for oppfølging

Informasjon
Hydrotekniske anlegg omfattar mellom anna grøfter, kummar, stikkrenner, avskjeringsgrøfter og andre tiltak som har betydning for drenering og handtering av vatn på areala.

Godt vedlikehaldne og fungerande hydrotekniske anlegg bidreg til betre drenering, reduserer risikoen for avrenning og kan gi betre plantevekst og meir stabile avlingar.

§ Krav

Informasjon fra Nibio om grøfting	Informasjon
Forskift om tilskudd til drenering av jordbruksjord	Lovkrav

1.11.2

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Følgjer du lokale/regionale føresegner om jordarbeiding eller andre miljøkrav?

For å oppfylla dette kravet må du:

- Følgja lokale føresegner gitt av statsforvaltar knytt til jordarbeiding eller andre tiltak.
- Det lokale landbrukskontoret ditt har oversikt over kva krav som gjeld for eigedommen din.

Ihht Jordlova.

Informasjon
Dersom jorda på ein landbrukseigedom som du disponerer, ligg i eit område med erosjonsfare og innanfor nedbørsfeltet til eit sårbar vassdrag eller kystområde, kan statsforvaltaren bestemma at du må følgja bestemde jordarbeidingsrutiner eller gjennomføra liknande tiltak.

Eit døme er å etablera grasdekte vassvegar eller vegetasjonssoner. Eit anna er 40/60 regelen i Viken som omfattar pløying. Statsforvaltaren kan fastsetja tiltaka i forskrift eller som enkeltvedtak.

§ Krav

Jordlova	Lovkrav

1.11.3 Dersom kommunen har gjeve særskilde miljøføresegner som har noko å seie for drifta, følgjer du dei?

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

For å oppfylla dette kravet må du:

- Halda deg oppdatert på lokale føresegner
- Følge dei aktuelle føresegnene for garden din.

Informasjon
I område med spesielle miljøproblem, til dømes at drikkevasskjelder er forureina eller står i fare for å bli det, kan kommunen fastsetja lokale føresegner. Spør kommunen viss du lurer på om det finst lokale miljøreglar knytt til jordbruksdrift.

Døme på lokale føresegner er

- kommunal forskrift om forbod mot bakkeplanering
- kommunal forskrift om avgrensing av spredeperiode for husdyrgjødsel
- kommunal forskrift om forbod mot open brenning og brenning av avfall i småomnar

§ Krav

Forskrift om organisk gjødsel	Lovkrav

1.11.4

Svar		
Ja	Nei	Ikke aktuelt

Har du gjort deg kjend med kjelder til klimagassutslepp og aktuelle tiltak for garden din? Sjå rettleiar for døme.

For å oppfylla dette kravet må du:

- vurdere føretaket sine viktigaste kjelder til klimagassutslepp
- vurdere relevante tiltak for å redusere utsleppa
- ha ei enkel dokumentert vurdering av utsleppskjelder og aktuelle tiltak

Vurderinga kan vere enkel, men skal vise:

- kva utsleppskjelder som er vurderte
- kva tiltak som er vurderte
- kva tiltak som er aktuelle for føretaket

Informasjon
De største kjeldene til klimagassutslepp frå landbruket er:

- Dårleg drenert jord
- Metanutslipp frå drøvtyggjarar
- Spredning av mineral- og husdyrgjødsel
- Forbrenning av fossil olje og gass til oppvarming
- Bruk av diesel

Du kan vurdera å ta i bruk klimakalkulator og/eller klimarådgiving frå NLR, Tine, eller andre rådgivingsapparat.

I tråd med Landbrukets Klimaplan speler kvar enkelt bonde ei nøkkelrolle for å oppnå lågare utslepp frå landbrukssektoren. Satsingsområda er:

- Klimakalkulator og klimarådgiving
- Avl og friskare husdyr
- Klimavennlig fôring
- Ny klimateknologi
- Fossilfri maskinpark
- Fossilfri oppvarming
- Husdyrgjødsel i biogassanlegg
- Jorda som karbonlager og arealbruk
- Biokol og fangvekster

Kvar enkelt kjenner garden og produksjonen sin best, og kan sjølv vurdera tiltak for å betra agronomi og redusera klimautslepp. Sjå "kravliste" for meir informasjon om utslepp og tiltak.

§ Krav

Klimarådgivning NLR	Informasjon
Landbrukets Klimaplan	Informasjon
Klimaselskapet	Informasjon
Klimatiltak i landbruket	Informasjon